

MÂNDRIA ȘI DISPERAREA DE A FI ROMÂN

După doi ani, mândria națională rămâne intactă. Se asociază tot cu sărăcia, bătrânețea, mediul rural și școala puțină

Am refăcut o cercetare despre mândria de a fi român, o temă tot mai discutată în opinia publică cu ocazia unor evenimente politice în care intrăm în coliziune cu slăbiciunile noastre sau cu civilizația occidentală. Discuția despre mândria națională apare din când în când în spațiul public, dar durează puțin. De regulă, ne indignăm când suntem blamați în Occident de vreo faptă delincventă care șochează sau de Ziua Națională. Vorbim despre mândrie doar atunci când ne simțim rușinați sau indignați. Niciodată, însă, nu depășim faza emoției, de regulă discuția nu ajunge prea departe și nu participă cei care în mod legitim ar trebui să conducă această discuție: intelectualii. Niciodată discuția nu naște un proiect sau vreo strategie. Ne aducem aminte de acest aspect identitar de 1 Decembrie, Ziua Națională, iar a doua zi deja uităm. Alte teme vin și trec fără să lase multe urme în conștiința publică.

Noi, sociologii de la IRES, ne propunem să urmărim constant evoluția unor teme de dezbatere publică și a unor teme de sensibilitate colectivă. Am revenit astfel cu o cercetare pe care am efectuat-o în 2010, pentru că am traversat 21 de luni foarte dense de la cercetarea trecută. Au trecut aproape 2 ani care au schimbat multe percepții publice.

Majoritatea respondenților, circa 90%, declară atât în 2010, cât și în 2012, că sunt mândri că sunt români. Persoanele de peste 65 de ani declară acest lucru în măsură ușor mai ridicată decât cele mai tinere, categoria de vârstă în rândul căreia se înregistrează cei mai mulți respondenți care nu sunt mândri de faptul că sunt români fiind 18-35 de ani. Mai mult, respondenții cu studii superioare declară că sunt mândri de naționalitatea lor în proporție de 83,5%, în timp ce aceia fără studii sau cu studii elementare dau același răspuns în proporție de 93,4%. Respondenții de etnie maghiară tind, de asemenea, să declare că sunt mândri de acest lucru în proporție mai redusă – 77,8%. Orășenii sunt mândri de apartenența la această naționalitate în proporție ușor mai redusă decât respondenții din

mediul urban, la fel cei din Transilvania și Banat comparativ cu cei din celelalte regiuni istorice ale țării.

84% dintre intervievați declară că Ziua Națională a României reprezintă o sărbătoare importantă pentru familia lor. Cu cât sunt mai în vârstă, cu atât persoanele intervievate dau acest răspuns în proporție mai ridicată, însă din punctul de vedere al altor caracteristici socio-demografice nu se remarcă diferențe semnificative.

Cu toate acestea, comparativ cu anul 2010, scade proporția celor care consideră că 1 Decembrie este cea mai potrivită dată pentru Ziua Națională a României, de la 76% la 70%, în același timp crescând proporția celor care ar alege 24 ianuarie sau 23 august cu câte cinci procente.

Soluția plecării în străinătate câștigă teren. Un sfert dintre români s-au gândit să plece definitiv

2 Crește și proporția respondenților care declară că le-a trecut vreodată prin cap să meargă la muncă în străinătate; așadar, până în 2010, 3 din 10 români s-au gândit să plece la muncă în străinătate, iar în 2012 4 din 10 dau același răspuns. Cu cât sunt mai tineri, cu atât respondenții s-au gândit la acest lucru în proporție mai ridicată: de la 54,4% în cazul celor între 18 și 35 de ani la 13,3% în rândul persoanelor trecute de 65 de ani. Persoanele fără studii sau cu studii elementare sunt cele care s-au gândit în cea mai mică proporție să plece din țară pentru a munci în străinătate, în timp ce persoanele cu studii superioare s-au gândit la acest lucru în cea mai mare proporție. De asemenea, locuitorii din Sud, București și Dobrogea declară acest lucru în proporție mai redusă decât cei din Moldova, dar mai ales decât cei din Transilvania și Banat. Dintre cei care declară că s-au gândit să plece să lucreze într-o altă țară, circa un sfert s-au gândit să plece definitiv.

Comparativ cu anul 2010, crește ușor proporția celor care spun că au lucrat în străinătate pentru cel puțin trei luni de zile, de la 14% la 18%. Cu cât sunt mai tineri, cu atât respondenții dau acest răspuns în proporție mai ridicată – de la 26,1% în cazul celor cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani la 9,1% în cazul celor de peste 65 de ani. Persoanele fără studii sau cu studii elementare declară că au fost plecate la muncă în străinătate în ultimele trei luni în cea mai scăzută proporție – 10,7%.

Majoritatea celor care au fost plecați la muncă într-o altă țară declară că aceasta a fost o experiență reușită (77% în 2010, 86% în 2012). Persoanele din mediul rural tind să spună acest lucru în proporție mai ridicată decât cele din mediul urban, diferența fiind de aproximativ 10 procente. De asemenea, experiența muncii în străinătate a fost una reușită pentru mai mulți dintre locuitorii din Sud, București și Dobrogea, comparativ cu cei din Moldova sau Transilvania și Banat.

În timp ce în 2010, 59% dintre intervievați spuneau că au pe cineva în familie care să fi lucrat în altă țară, în 2012 proporția acestora crește cu 10 procente. Persoanele din mediul rural declară acest lucru în proporție mai ridicată decât cele din mediul urban (73,8% vs. 64,8%), la fel cele din Moldova, comparativ cu cele din alte zone ale țării (80,7% vs. – în medie – 66%).

Din 2010 crește semnificativ și proporția respondenților care declară că au fost într-o țară străină în scopuri turistice, de la 47% la 54%. Tinerii sub 35 de ani sunt cei care declară în proporția cea mai mare că au vizitat o țară străină (60,9%), în timp ce persoanele de peste 65 de ani spun același lucru în proporția cea mai scăzută (46,1%). Peste 80% dintre intervievații cu studii superioare au fost într-o altă țară în scopuri turistice, proporția celor care dau acest răspuns scăzând la 52,8% în rândul celor cu studii medii și la 31,6% în cazul celor fără studii sau cu studii elementare. Mai mulți orășeni au vizitat o altă țară decât locuitorii ai mediului rural: 64,3% vs. 42,5%. Locuitorii din Moldova, în schimb, au fost într-o țară străină în scopuri turistice în proporția cea mai redusă – 45,3%, în timp ce intervievații din Transilvania și Banat sunt frunțași în acest sens – 59,7%.

3

România – țărâmul unor făgăduințe firave, dar criza europeană îi face pe români să reconsidere șansele oferite de societatea românească

De la sfârșitul anului 2010 scade proporția respondenților care, întrebați în ce țară le-ar plăcea să trăiască, dau răspunsul „România”, de la 59% la 51%. Ceilalți respondenți preferă Germania, Italia, Franța, Spania sau alte țări, majoritatea europene. Întrebați care este, în viziunea lor, țara ideală, în continuare cei mai mulți dintre respondenți spun România (36%), cu toate că proporția acestora scade cu 9 procente de-a lungul celor doi ani. România este urmată de Germania, Statele Unite ale Americii, Elveția și Italia.

În mod paradoxal, însă, crește proporția respondenților care consideră că pentru a se realiza, este mai bine ca tinerii să rămână în țară decât să plece în străinătate: 62%, înregistrându-se o creștere de 3 procente de la sfârșitul anului 2010. Cu cât sunt mai tineri, cu atât respondenții dau acest răspuns în proporție mai redusă, în timp ce persoanele trecute de 65 de ani au această părere în proporție de 83,6%. De asemenea, această opinie este mai răspândită în rândul persoanelor fără studii sau cu studii elementare, comparativ cu cele cu studii medii și mai ales cu cele cu studii superioare. Respondenții din Transilvania și Banat, de asemenea, cred acest lucru în proporție mai scăzută decât cei din Moldova sau din regiunile din Sudul țării.

De asemenea, cu toată că tot mai puțini români își doresc să locuiască aici, crește proporția celor care consideră că, ținând cont de actuala situație socio-economică a României, această țară oferă condiții de viață civilizate, de la 23% la 28%. Vârstnicii și tinerii spun acest lucru în măsură semnificativ mai mare decât persoanele de vârstă mijlocie, cele între 36 și 50 de ani fiind cele mai sceptice privind acest aspect. La fel, la extremele scalei studiilor acest răspuns se regăsește în proporții mai ridicate decât la mijlocul ei. Respondenții din Sudul țării consideră că România oferă condiții de viață civilizate în cea mai ridicată proporție, iar cei din Moldova în cea mai scăzută proporție, diferența fiind de 10 procente, iar Transilvania și Banat aflându-se la mijloc.

30% dintre intervievați (cu 4% mai mulți decât în anul 2010) cred că, dacă ținem cont de situația socio-economică actuală a României, această țară permite un nivel de trai decent. Aceleași distribuții remarcate anterior sunt valabile și în acest caz, din punctul de vedere al caracteristicilor socio-demografice.

Față de 2010, procentul celor care consideră că România oferă un viitor sigur tineretului a crescut cu numai două puncte, ajungând la 19%. Persoanele mai în vârstă (peste 65 de ani) și cei cu studii elementare tind să aibă mai multă încredere în posibilitățile oferite tinerilor decât alte categorii de populație. În același timp, se observă o diferență, chiar dacă scăzută, și la nivel regional: transilvănenii și bănățenii (20,4%) sunt mai încrezători decât locuitorii Moldovei (71%) în această privință.

54% dintre respondenți consideră că România va deveni un stat european comparabil cu restul statelor din UE, cu două procente mai puțin față de 2010. Mai optimiste în această privință sunt persoanele mai în vârstă (59,3% din categoria 51 – 65 de ani, respectiv 69,7% dintre cei trecuți de 65 de ani), persoanele cu studii superioare (63,3%), persoanele de etnie

maghiară (65,3%) și cei care locuiesc în mediu urban (59,2%, față de 48,4% în mediul rural). Cu toate acestea, cei mai mulți respondenți consideră că acest lucru se va întâmpla în termen de 10 – 25 de ani (32%), iar 17% cred că vor trece mai mult de 25 de ani până ce România va ajunge la un nivel comparabil cu alte state din Uniunea Europeană. Doar una din 5 persoane crede că acest lucru se va întâmpla în mai puțin de cinci ani. În ceea ce privește timpul necesar pentru ca România să atingă un nivel comparabil cu restul țărilor membre UE, mai optimiști sunt vârstnicii, persoanele cu studii elementare și cei care locuiesc în sudul țării, București și Dobrogea.

Noi despre noi. Ne-am născut la locul potrivit?

Imaginea de sine a românilor începe să fie mai echilibrată decât în trecut. Pregnanța unor trăsături negative de caracter este amplificată ușor între 2010 și 2012. Judecând global, mențiunile negative sunt echilibrate de trăsăturile pozitive, iar stereotipul identitar nu mai este dezechilibrat de narcisismul primilor ani de după revoluție.

Hărnicia (13%), ospitalitatea (7%), patriotismul (5%), optimismul (4%) și bunătatea sau blândețea (4%) sunt cel mai frecvent menționate caracteristici pozitive ale românilor de către persoanele chestionate. În ceea ce privește trăsăturile de caracter negative ale românilor, respondenții menționează infracționalitatea (16%), lenea (5%) și minciuna (5%).

Puțin peste un sfert dintre români (27%) consideră că cei care spun, cu referire la România, că nu s-au născut în locul potrivit, au dreptate. Cu această afirmație sunt mai degrabă de acord persoanele tinere (32,2% dintre cei cu vârste cuprinse între 18 și 35 de ani, respectiv 33,2% dintre cei care au între 36 și 50 de ani), persoanele cu studii medii (29%) și persoanele de etnie maghiară (37,5%). Moldovenii sunt cei care sunt de acord cu această afirmație în cea mai mică măsură (24,7%), comparativ cu locuitorii altor regiuni.

Mai este la modă patriotismul?

54,3% dintre persoanele chestionate consideră că patriotismul este o valoare actuală, cu două procente mai mult față de 2010. Analizele în funcție de variabilele socio-demografice arată că această părere este împărtășită mai degrabă în rândul persoanelor mai în vârstă (59% dintre cei între 51 și 65 de ani, respectiv 65,5% dintre cei trecuți de 65 de ani), în timp

ce persoanele cu studii superioare consideră mai degrabă că patriotismul nu este o valoare actuală (56%, față de 42,2% care o consideră actuală).

Patru din cinci români se consideră patrioți, sentimentul fiind în schimb mai răspândit în rândul celor cu vârstă înaintată, decât în cazul tinerilor. De asemenea, se observă diferențe și în funcție de școlaritate, 89,9% dintre cei cu studii superioare considerându-se patrioți, comparativ cu 83% dintre cei cu studii medii, respectiv 84,7% dintre cei cu studii elementare. Persoanele de etnie maghiară se consideră patriote în mai mică măsură (59,7%), iar același lucru este valabil și pentru locuitorii Transilvaniei și Banatului (81,2%).

Statistic, românii nu s-au săturat de România. Și totuși, tinerii ...

Procentul celor care spun că s-au săturat de România a crescut cu patru puncte față de 2010, ajungând la 25,3%. Unul din patru români susține că „s-a săturat” de țara în care trăiește, acest sentiment fiind mai răspândit în rândul tinerilor (32,2% dintre cei cu vârste cuprinse între 18 și 35 de, respectiv 31,1% pentru cei care au între 36 și 50 de ani), în rândul celor de etnie maghiară (41,7%) și în rândul transilvănenilor și bănățenilor (31,5%).

6

În ceea ce privește modul în care ar trebui să se manifeste o persoană patriotă în viziunea românilor, față de 2010 s-au înregistrat diferențe în următoarele privințe: 84% consideră în 2012 că un patriot ar trebui să își susțină țara indiferent de direcția înspre care se îndreaptă aceasta (față de 68% în 2010), 92% consideră în 2012 că un patriot ar trebui să se implice în dezbaterile politice (față de 84% în 2010), iar 96% consideră în 2012 că un patriot trebuie să își manifeste deschis sentimentele patriotice (față de 90% în 2010).

Procentul celor care sunt de acord cu afirmația „Românii ar trebui să muncească din greu pentru a duce țara într-o direcție bună” a crescut față de 2010 cu 9 procente, ajungând la 89%. Doi din trei români susțin că atunci când critică România, o fac din dragoste pentru țară, însă tot doi din trei sunt de acord cu afirmația „Multe țări critică România, așa că cetățenii ei nu ar trebui să o mai critice”. 85% spun că se opun direcției în care merge țara pentru că le pasă de ea, iar 86% spun că România își are locul ei bine definit în lume.

Deși 79% dintre respondenți spun că românii au o identitate națională puternică, iar 98% consideră că tradițiile românești trebuie păstrate, 73% spun că românii preiau prea multe modele din afară.

Final. Un subiect de CSAT?

Problemele migrației și ale identității naționale sunt probleme importante ale managementului politic și societal. Indiferent de datele pe care le aduc cercetările sociologice, responsabilii politici ar trebui să fie interesați de evoluția percepției, sentimentelor și atitudinilor populației în probleme care sunt fundamentale pentru coeziunea socială și acțiunea colectivă. Pierderea demografică prin migrație ne afectează an de an, fiind o pierdere incomensurabilă de resurse umane de neînlocuit. După cum vedem, această pierdere de populație și migrație accelerată are rădăcini în zona percepției condițiilor de viață, dar și în zona experiențelor transmise social în grupurile primare și secundare. Dacă imaginea României, brandul de țară, a putut fi subiect, ratat, de sesiunea a CSAT, percepția identității și pierderea încrederii în instituții sau în statul român reprezintă un subiect infinit mai important.

Prof. Univ. Dr. Vasile Dancu

7

Presedinte IRES

Date 2012

Volumul eșantionului: 1.289 indivizi de 18 ani și peste

Tipul eșantionului: multi-stratificat, probabilist, reprezentativ la nivel national.

Reprezentativitate: eroare maximă tolerată de $\pm 2,8\%$

Perioada anchetei: 23 octombrie 2012

Interviurile s-au desfășurat prin metoda CATI

Date 2010

Volumul eșantionului: 1.832 indivizi de 18 ani și peste

Tipul eșantionului: multi-stratificat, probabilist, reprezentativ la nivel national.

Reprezentativitate: eroare maximă tolerată de $\pm 2,4\%$

Perioada anchetei: 30 noiembrie 2010

8 Interviurile s-au desfășurat prin metoda CATI